JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ELIMU, UTAMADUNI NA MICHEZO

TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ELIMU, UTAMADUNI NA MICHEZO KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA WIZARA YA ELIMU, SAYANSI NA TEKNOLOJIA KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 PAMOJA NA MAONI, USHAURI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2026/2027

(Kwa mujibu wa Kanuni ya 121(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge za Mwaka 2025)

7 MEI, 2026

IKISIRI (ABSTRACT)

Taarifa hii inawasilisha uchambuzi wa utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (Fungu 46) kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 pamoja na maoni kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka 2026/2027. Uchambuzi umefanyika kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge za Mwaka 2025 kwa lengo la kuimarisha uwajibikaji wa kibajeti, matumizi bora ya rasilimali za umma, na kuhakikisha bajeti inaendana na vipaumbele vya kitaifa pamoja na mahitaji ya wananchi.

Katika kutekeleza jukumu hilo, Kamati ilitumia mbinu mbalimbali zikiwemo kupokea taarifa za Waziri, kufanya uchambuzi wa takwimu za utekelezaji wa bajeti, kulinganisha makadirio na hali halisi ya upatikanaji wa fedha, pamoja na kutembelea na kukagua miradi ya maendeleo inayotekelezwa chini ya Wizara.

Uchambuzi umeonesha kuwa hadi Februari 2026,

(i) Wizara ilifikia asilimia 61 ya makusanyo ya maduhuli dhidi ya malengo yaliyowekwa, huku upatikanaji wa fedha kwa ujumla ukiwa asilimia 47.6 ya bajeti iliyoidhinishwa.

(ii) Fedha za miradi ya maendeleo zilipatikana kwa asilimia 42 pekee, hali iliyochangia kuchelewesha utekelezaji wa baadhi ya miradi hususan ile inayotegemea fedha za nje.

(iii) Ushauri wa Kamati uliotolewa awali, hususan katika ajira za walimu, kuongeza wahadhiri na wakufunzi, kuimarisha elimu ya amali, pamoja na utekelezaji wa miradi ya miundombinu ya elimu, ulizingatiwa.

(iv) Baadhi ya kazi zilizopangwa zinatekelezwa kwa kiwango kinachoridhisha na zinaendana na vipaumbele vya Wizara. Hata hivyo, changamoto mbalimbali zimeendelea kujitokeza, ikiwemo

ucheleweshaji wa fedha za maendeleo, uhaba wa miundombinu na vifaa vya kufundishia, upungufu wa walimu wa masomo maalum hususan lugha ya alama, pamoja na kutokamilika kwa baadhi ya vyuo vya elimu ya ufundi stadi.

Kamati imebaini changamoto katika mfumo wa utoaji wa capitation grants, upungufu wa vitabu vya kufundishia, ucheleweshaji wa fedha za mikopo ya elimu ya juu, na ukosefu wa hospitali za mafunzo kwa vyuo vikuu vinavyotoa kozi za afya. Masuala haya yana athari kwa ubora wa elimu, ujumuishaji wa wanafunzi wenye mahitaji maalum, na uwezo wa wahitimu kushindana katika soko la ajira.

Kamati ina maoni kwamba, changamoto zilizojitokeza zinahitaji kutatuliwa. Aidha, kwa maoni ya Kamati, kuongeza uwekezaji katika sekta ya elimu ili kukidhi mahitaji yanayoongezeka ya wanafunzi, walimu na taasisi za elimu ni jambo la msingi.

Kutokana na uchambuzi huo, Kamati inaishauri Serikali iongeze ufanisi wa upangaji na utoaji wa fedha, iimarishe usimamizi wa miradi ya maendeleo, iongeze bajeti kwa ajili ya mafunzo ya walimu na elimu jumuishi, iboreshe uwiano wa vitabu kwa wanafunzi, iharakishe utoaji wa mikopo ya elimu ya juu, pamoja na kuwekeza katika miundombinu ya vyuo vya ufundi na hospitali za mafunzo.

Ushauri huo unalenga kuhakikisha kuwa sekta ya elimu inaendelea kuchangia maendeleo ya rasilimali watu, kukuza ubora wa elimu, na kuimarisha ushindani wa Taifa katika uchumi wa kisasa. Hii ni kutokana na ahadi ya Serikali kupitia Ilani ya Uchaguzi Mkuu 2025/2030.

YALIYOMO

IKISIRI (ABSTRACT) i
YALIYOMO i
ORODHA YA MAJEDWALI ii
ORODHA YA CHATI iii
SEHEMU YA KWANZA 1
1.0 UTANGULIZI 1
1.1 Maelezo ya Jumla 1
1.2 Muundo wa Taarifa 1
1.3 Msingi, Mbinu na Wigo wa Kazi 2
1.3.1 Msingi wa Taarifa 2
1.3.2 Mbinu Zilizotumika 2
1.3.3 Wigo na mipaka ya Taarifa 3
SEHEMU YA PILI 5
2.0 UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026 5
2.1 Maelezo ya Jumla 5
2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 5
2.2.1 Uzingatiaji wa Ushauri wa Kamati 6
2.2.2 Ukusanyaji wa Maduhuli 8
2.2.3 Tathmini ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo 10
2.2.4 Utekelezaji wa Majukumu 12
2.2.5 Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha 13
2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 17
2.3.1 Makadirio ya Mapato 18
2.3.2 Makadirio ya Matumizi ya Maendeleo 21
2.3.3 Makadirio ya Matumizi ya Kawaida 22
2.3.4 Makadirio ya Matumizi ya Tume ya Taifa ya UNESCO (Fungu 18) 24
3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI 19
3.1 Maelezo ya Jumla 19
3.2 Ushauri wa Kamati 20
3.3 Hitimisho 20
KIAMBATISHO NA 1: 26
KIAMBATISHO NA 2: 35

ORODHA YA MAJEDWALI

Jedwali Na 1: Makadirio na Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2025/2026 9

Jedwali Na 2: Mchanganuo wa Upatikanaji wa Fedha kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 kwa Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia...... 14

Jedwali Na 3: Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa Mwaka 2025/206 na Mwaka 2026/2027 19

J**edwali Na 4**: Ulinganisho wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka 2025/2026 na Mwaka 2026/2027 23

Jedwali Na 5: Ulinganisho wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka 2025/2026 na Mwaka 2026/2027 24

ORODHA YA CHATI

Chati Na. 1: Taswira ya Uwiano wa Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 9
Chati Na. 2: Ulingansho wa Makadirio kwa Upatikanaji wa Fedha hadi kufikia Mwezi Februari, 2026 16
Chati Na. 3: Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa Mwaka 2026/2027 21

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 121 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge za Mwaka 2025, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia **(Fungu 46)** kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026, pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka 2026/2027. Taarifa hii ni matokeo ya shughuli za Kamati kwa kipindi cha tarehe 09 hadi 27 Machi, 2026 kutokana na uchambuzi wa makadirio ya mapato na Matumizi ya Sekta zilizo chini ya Kamati hii.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, sehemu hii inabainisha mtiririko wa maudhui pamoja na kuzingatia masharti ya Kanuni ya 145 ya Kanuni za Bunge kuhusu muundo wa Taarifa yoyote ya Kamati inayowasilishwa Bungeni. Lengo ni kuliwezesha Bunge kufuatilia mtiririko wa taarifa na kuonesha taarifa inavyozingatia masharti ya Kanuni za Bunge kuhusu muundo wa Taarifa. Kwa maelezo hayo, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu kuu tatu ambazo ni:

(i) Sehemu ya **Kwanza** inatoa maelezo ya jumla na kuonesha Msingi, Mbinu na Wigo wa Kazi ya Kamati katika kufanyia kazi makadirio ya mapato na Matumizi ya Wizara hii;

(ii) Sehemu ya **Pili** inabainisha matokeo ya uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Wizara hii kwa mwaka

wa fedha 2025/2026 na uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2026/2027; na

(iii) Sehemu ya **Tatu** inabainisha Maoni na Ushauri wa Kamati na kumalizia kwa hitimisho.

1.3 Msingi, Mbinu na Wigo wa Kazi

1.3.1 Msingi wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, msingi wa Kamati kuchambua taarifa ya Utekelezaji na Makadirio ya Bajeti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia **(Fungu 46)** ni masharti ya Kanuni za Kudumu za Bunge za Mwaka 2025. Kifungu cha 5 (7) (g) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, kikisomwa kwa pamoja na Kifungu cha 7 (1) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, kinaipa Kamati hii jukumu la kushughulikia Bajeti ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. Aidha, Kanuni ya 120 (2) ya Kanuni za Bunge ilitaka makadirio haya yajadiliwe na Kamati kama ilivyofanyika.

Mheshimiwa Spika, mapema asubuhi ya leo, taarifa hii iliwekwa mezani kwa mujibu wa Kanuni ya 121 (5) ya Kanuni za Bunge. Na sasa, nawasilisha taarifa hii kwa mujibu wa Kanuni ya 121 (9) ya Kanuni za Bunge kama nilivyoeleza hapo awali.

1.3.2 Mbinu Zilizotumika

Mheshimiwa Spika, Kamati imebainisha mbinu zilizotumika kufanyia kazi hoja hii kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 145 (a) (iii) ya Kanuni za Bunge. Lengo ni kuiwezesha Taarifa hii kuwa rejea madhubuti, inayosaidia mjadala wa Bunge kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara. Kwa kufanya hivyo, Kamati inajenga msingi wa uadilifu uliozingatiwa ili kupata maoni na ushauri wake.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitumia mbinu mbalimbali za uchambuzi zikiwemo kupokea maelezo ya Waziri, kuhoji mambo yaliyojitokeza na kupokea majibu ya mtoa hoja. Uchambuzi wa majibu na mawasilisho ulifanyika kwa kufanya ulinganisho kimaudhui na uhalisia. Haya yote yamefanikisha kupatikana kwa taarifa hii ambayo inabainisha maoni na ushauri wa kufanyiwa kazi katika hoja hii inayohusu makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

1.3.3 Wigo na mipaka ya Taarifa

Mheshimiwa Spika, kama inavyofahamika, lengo la taarifa hii ni kulipatia Bunge tathmini ya kina na yenye ushahidi kuhusu makadirio ya mapato na matumizi yaliyowasilishwa na mtoa hoja. Madhumuni yake ni kuongoza mjadala, kuonesha uwajibikaji wa kibajeti na kuhakikisha kuwa rasilimali za umma zinatengwa kwa kuzingatia vipaumbele vya kitaifa, Dira ya Taifa ya Maendeleo 2050 na mahitaji halisi ya wananchi. Kwa kuhusianisha maelezo hayo na Dira, naomba kurejea maneno halisi ya Dira;

***Nanukuu**:*

"Tanzania inalenga kuwa na mfumo wa elimu jumuishi unaoandaa wananchi kwa ujuzi na maarifa yanayohitajika katika uchumi wa kisasa na kimataifa." (uk.32).

Mwisho wa kunukuu.

Mheshimiwa Spika, kwa msingi huo, taarifa hii inagusa utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2025/2026 na makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2026/2027. Maudhui yake yanahusu utekelezaji wa miradi ya maendeleo, ukusanyaji wa maduhuli, upatikanaji wa fedha na uzingatiaji wa ushauri

uliotolewa na Kamati wakati Bunge linapitisha bajeti ya Wizara hii. Eneo lingine la taarifa hii linagusa makadirio ya maduhuli, ulinganisho wa vipaumbele na matarajio ya wananchi na bajeti inayoombwa kwa mwaka wa fedha 2026/2027.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2025/2026

2.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni za Bunge, sehemu ya pili ya Taarifa hii inatoa maelezo kamili kuhusu mambo yote yaliyochambuliwa na Kamati. Sehemu hii itakuwa na maelezo kuhusu mambo makuu mawili. Mambo hayo ni: -

(i) Uchambuzi wa Taarifa ya utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026; na

(ii) Uchambuzi wa makadirio ya mapato na matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi huo ulifanyika kwa ulinganisho kama ilivyoelekeza Kanuni ya 120 (1) na (2) ya Kanuni za Bunge na ni uchambuzi unaojenga msingi wa maoni na ushauri wa Kamati.

2.2 Uchambuzi wa Taarifa ya Utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026

Mheshimiwa Spika, ili kukidhi masharti ya Kanuni za Bunge, tarehe 24 Machi, 2026, Kamati ilipokea taarifa ya utekelezaji wa Bajeti ya Wizara hii kwa mwaka wa fedha 2025/2026 na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2026/2027. Madhumuni yalikuwa ni kuliwezesha Bunge kulinganisha dhamira yake wakati wa kupitisha bajeti na matokeo wakati wa utekelezaji. Aidha, uchambuzi wa makadirio ya bajeti kwa mwaka wa fedha 2026/2027 ulilenga kuliwezesha Bunge kupitisha bajeti ya Wizara hii kwa namna yenye mchango unaolingana.

Mheshimiwa Spika, kwa madhumuni hayo, sehemu hii inatoa matokeo ya uchambuzi wa mambo matano ambayo ni:

(i) Uzingatiaji wa Ushauri wa Kamati;

(ii) Utekelezaji wa Kazi zilizopangwa;

(iii) Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026;

(iv) Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo; na

(v) Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha za Bajeti.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi huo utajenga vigezo vya kutumika kufanya tathmini ya uhalisia wa makadirio ya mapato na matumizi. Hatua hiyo ni ya muhimu kwa uamuzi bora wa Bunge.

2.2.1 Uzingatiaji wa Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, ili kutoa fursa kwa Bunge na umma kufahamu kama Serikali inazingatia ushauri uliotolewa Bungeni katika kuboresha matumizi ya rasilimali za umma, sehemu hii ya Taarifa inatoa mrejesho mbele ya Bunge. Kwa kufanya hivyo, Taarifa hii inapima dhamira ya Serikali katika kutekeleza mipango na miradi kwa kuzingatia maoni ya wawakilishi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, wakati wa uchambuzi wa Bajeti ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026, Kamati ilitoa maoni na ushauri kuhusu mambo mbalimbali kwa lengo la kuboresha utekelezaji wa majukumu ya Wizara hii. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba kwa sehemu kubwa ushauri wa Kamati ulizingatiwa na sehemu nyingine, utekelezaji wake ni endelevu kama inavyobainishwa katika **Kiambatisho Na. 2.**

Mheshimiwa Spika, mfano wa ushauri uliozingatiwa ni kuhusu kupunguza changamoto ya uhaba wa walimu, wakufunzi na wahadhiri. Changamoto hiyo ilijitokeza zaidi katika masomo au fani za sayansi, hisabati na mafunzo ya amali katika kutekeleza mpango wa fursa na kuimarisha ubora wa mafunzo ya amali (ufundi na ufundi stadi) kwa shule za sekondari za amali na vyuo vya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi.

Mheshimiwa Spika, Taarifa iliyotolewa kwenye Kamati inaonesha kwamba kwa mwaka wa fedha 2024/2025 Serikali imefanikiwa kuajiri jumla ya walimu **13,942** kwa ajili ya shule za Msingi na Sekondari ambapo kati ya hao walimu **2,354** ni wa Masomo ya Sayansi na Hisabati, na walimu **451** ni wa masomo ya amali. Aidha, katika utekelezaji wa siku 100 za Ahadi za Mheshimiwa Rais kwa mwaka 2025/2026, Serikali imeajiri walimu **7,000** wa shule za msingi na sekondari. Serikali imeajiri watumishi **376** kwa Mamlaka ya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi ambapo walimu ni **304** na wasio walimu ni **72**.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilielezwa, katika mwaka 2025, jumla ya wataalamu **1,427** katika masomo ya Amali na Biashara waliajiriwa na kupatiwa mafunzo ya mbinu za ufundishaji kabla ya kuanza kazi ili kuhakikisha utekelezaji wa majukumu yao kwa ufanisi unaokidhi viwango vinavyotarajiwa. Vilevile, Serikali imetoa kibali cha kuajiri watumishi **500,** kati yao walimu ni **400** na wasio walimu ni **100** katika vyuo vya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi kwa mwaka 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa ushauri unaoendelea kutekelezwa ni kuhusu ruzuku ya uthibiti ubora inayotolewa kwa kila mwanafunzi *(Capitation grants)*. Utaratibu uliopo wa kutoa

Shilingi 1,000 kwa kila mwanafunzi kwa mwaka kupitia fungu 56 TAMISEMI kwa shule za msingi na sekondari unakinzana na mgawanyo wa majukumu unaotambua wathibiti ubora kuwa chini ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia. Kamati ilijulishwa kuwa Wizara inaendelea kufuatilia uhamishaji wa fedha hizo kutoka Fungu 56 – TAMISEMI kwenda Fungu 46 – Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Mheshimiwa Spika, hatua ya Serikali kusikiliza na kuzingatia ushauri unaotolewa Bungeni inastahili kupongezwa. Ni hatua ambayo inafanikisha lengo la Serikali kuwezesha ustawi wa watu kwa kuzingatia ushauri wa wananchi kupitia kwa wawakilishi wao. Kwa ufafanuzi wa kina kuhusu uzingatiaji wa ushauri wa Kamati, **Kiambatisho Na. 2** kinaeleza zaidi.

2.2.2 Ukusanyaji wa Maduhuli

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2025/2026, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ililenga kukusanya maduhuli ya jumla ya shilingi **720,507,879,789.63**. Hadi kufikia Mwezi Februari, 2026 Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia ilikuwa imekusanya shilingi **438,207,871,632.63** sawa na **asilimia 61** ya malengo yaliyokusudiwa. Muhtasari wa taarifa za ukusanyaji wa mapato unaonekana katika **Jedwali Na. 1** na picha ya hali halisi inatolewa kwenye **Chati Na. 1.**

Jedwali Na 1: Makadirio na Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka 2025/2026

CHANZO	MAKADIRIO	MAKUSANYO	ASILIMIA
Idara/Vitengo	8,402,257,000.00	5,751,137,370.00	68
Taasisi	712,105,622,789.63	432,456,734,262.63	61
Jumla	**720,507,879,789.63**	**438,207,871,632.63**	**61**

Chanzo: *Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027*

Chati Na. 1: Taswira ya Uwiano wa Makadirio ya Ukusanyaji wa Maduhuli kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026

Uwiano wa Makadirio kwa Wizara na Taasisi zake

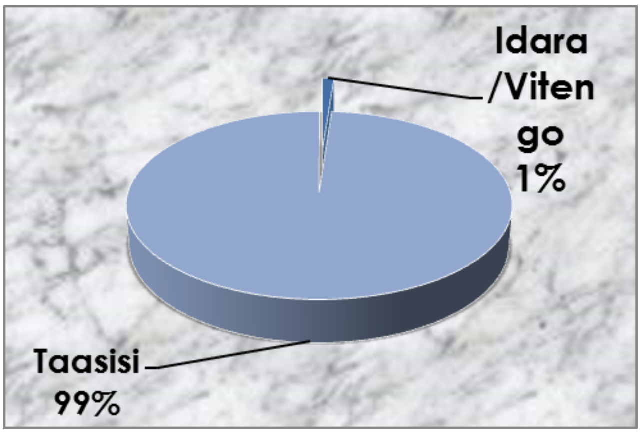

Uwiano wa kiasi kilichokusanywa na Wizara na Taasisi zake

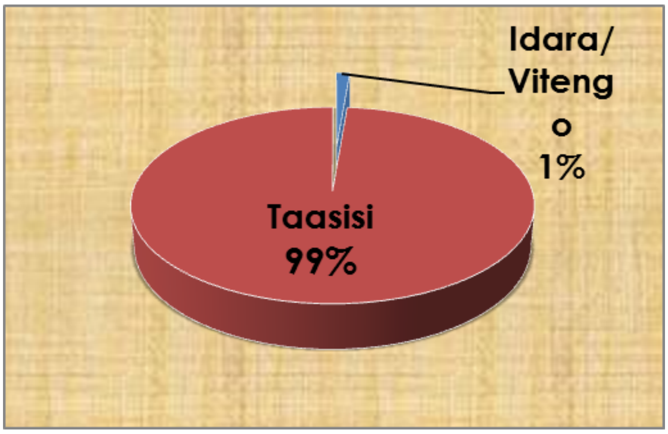

Chanzo: Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027

Mheshimiwa Spika, taswira iliyojitokeza inaonesha kwamba:

(i) Hadi kufikia Februari, 2026 kiasi kilichokusanywa ni asilimia **61** ya lengo badala ya kuwa imefika asilimia **66.6**;

(ii) Kiasi kilichokusanywa kwenye taasisi zilizo chini ya Wizara hii ni asilimia **61;**

(iii) Kiasi kilichokusanywa kwa Idara na Vitengo vya Wizara ni asilimia **68** ikiwa imevuka lengo la asilimia **66.6** kwa kipindi hicho;

(iv) Katika Mpango wa makusanyo, Idara na Vitengo vilitarajiwa kuchangia kwa asilimia **1.** Taarifa ya utekelezaji inaonesha kuwa mchango wake ni asilimia **1.**

(v) Katika mpango wa makusanyo, Taasisi zilitarajiwa kuchangia asilimia **99.** Taarifa ya makusanyo inaonesha kuwa Taasisi ilichangia kwa asilimia **99.**

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati imebaini kwamba upangaji wa lengo la makusanyo ulizingatia hali halisi. Hata hivyo, upangaji wa lengo la makusanyo kwa taasisi zilizo chini ya Wizara hii unahitaji tathmini kidogo. Kwa upande wa mchango wa makusanyo baina ya Idara na Vitengo kwa upande mmoja na taasisi kwa upande mwingine, hali halisi ilizingatiwa.

2.2.3 Tathmini ya Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, kwa madhumuni ya usimamizi wa Kibunge wa bajeti ya Miradi ya Maendeleo, Bunge lilipitisha bajeti ya miradi ya maendeleo na inatarajia kuona mabadiliko yanayotokana na utekelezaji wa miradi hiyo. Kwa uratibu wa Bunge la Tanzania ili kujua upatikanaji wa manufaa kutokana na miradi hiyo, kwa mujibu wa Kanuni ya 120 (1) ya Kanuni za Bunge, Kamati ilifanya ziara ya kutembelea na kukagua utekelezaji wa miradi hiyo chini ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.

Mheshimiwa Spika, kwa sehemu ya ufuatiliaji wa miradi inayotekelezwa na Wizara hii, Kamati ilitembelea miradi sita (6)

pamoja na kupokea taarifa ya upatikanaji wa fedha kwa ajili ya miradi na kuchambua utekelezaji wake. Ufafanuzi zaidi kuhusu miradi unaambatanishwa pamoja katika Taarifa hii **(Kiambatisho Na. 1).**

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Waziri ilionesha kwamba hadi kufikia mwezi Februari, 2026 ambapo ni asilimia **66.6** ya kipindi cha utekelezaji, Wizara ilikuwa imepokea asilimia **42** ya fedha zote za miradi. Uchambuzi zaidi ulionesha mambo yafuatayo:

(i) Hali ya jumla ya upokeaji wa fedha za kugharimia miradi imekuwa hafifu, jambo linalochelewesha ukamilishaji wa miradi.

(ii) Msukumo mkubwa katika kukamilisha miradi unatolewa zaidi na Serikali kuliko wabia wa maendeleo na wahisani, jambo ambalo linapaswa kuzingatiwa kwa bajeti ya mwaka 2026/2027 ili miradi hiyo itekelezwe kwa fedha za ndani.

(iii) Mwenendo wa utekelezaji wa miradi hiyo unaendana na upatikanaji wa fedha. Kwa mfano, utekelezaji wa Mradi **Na. 4397** Ujenzi wa Chuo cha Elimu ya Ufundi Stadi (VETA – Gairo) unasuasua kutokana na kuchelewa kwa fedha.

Mheshimiwa Spika, kwa uchambuzi huo, Kamati ina maoni kwamba, changamoto ya upatikanaji wa fedha kwa kuchelewa inaathiri ukamilishaji wa miradi kwa wakati. Aidha, usimamizi hafifu katika ujenzi wa vyuo 64 vya VETA ngazi ya Wilaya vinavyosimamiwa na Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kupitia Idara ya Elimu ya Ufundi unaathiri ubora, ukamilikaji na tija iliyokusudiwa.

2.2.4 Utekelezaji wa Majukumu

Mheshimiwa Spika, tarehe 24 Machi, 2026 Kamati ilipokea na kuchambua Taarifa ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026. Wakati wa uchambuzi Kamati ilizingatia vipaumbele vya Wizara, hatua iliyofikiwa, Bajeti iliyopitishwa na Bunge na hali halisi. Lengo ni kujiridhisha na kiwango kilichofikiwa ili kulijulisha Bunge matokeo ya utekelezaji wa Bajeti iliyoidhinishwa.

Mheshimiwa Spika, maelezo ya utekelezaji wa majukumu ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 yanapatikana katika Randama ya **Fungu 46 – Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia (uk. 34-68)** na **Fungu 18 – Tume ya Taifa ya UNESCO (uk. 4-10)**.

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi wa taarifa hizo yanaonesha mambo yafuatayo:-

(i) Baadhi ya kazi zilizopangwa kwa Mwaka 2025/2026 zinaendelea kufanyika hadi sasa na kwa sehemu kubwa ni endelevu;

(ii) Baadhi ya kazi zimetekelezwa zikiwa zinakabiliwa na changamoto mbalimbali kama vile ongezeko la mahitaji ya miundombinu na vifaa vya kufundishia na kujifunzia katika ngazi zote za elimu, ongezeko la mahitaji ya walimu hususan masomo ya Sayansi na Amali, wahadhiri na wakufunzi.

(iii) Sehemu kubwa ya kazi zilizotekelezwa zinaendana na vipaumbele vilivyoainishwa na Wizara.

Mheshimiwa Spika, mfano wa kazi zinazoendelea ni kuongeza fursa na kuimarisha ubora wa mafunzo ya amali (Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi) katika shule za sekondari na vyuo

vya amali. Maelezo ya Serikali yalionesha kuwa, Serikali inaendelea kuwezesha ujenzi wa miundombinu na ununuzi wa vifaa katika shule 19 za amali kati ya shule 35 zilizolengwa kupitia Mamlaka ya Elimu Tanzania.

Mheshimiwa Spika, Serikali ilieleza kwamba imewezesha upatikanaji wa vifaa vya TEHAMA katika shule tano (5) za sekondari za amali. Shule hizo ni Nyakato, Rugambwa, Maruku, Bukoba na Bwiru Wavulana. Aidha, imesajili jumla ya Vyuo vya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi 140. Kati ya Vyuo hivyo, Vyuo vya Elimu ya Ufundi ni 13 na Vyuo vya Mafunzo ya Ufundi Stadi ni 127. Kati ya vyuo 100 vilivyopangwa kusajiliwa, Vyuo vya Elimu ya Ufundi ni 30 na Vyuo vya Mafunzo ya Ufundi Stadi ni 70.

Mheshimiwa Spika, mfano wa kazi zilizokabiliwa na changamoto ni kuimarisha utoaji wa elimu katika ngazi zote. Taarifa ya Waziri ilionesha ongezeko la mahitaji ya miundombinu na vifaa vya kufundishia na kujifunzia kama changamoto. Pamoja na hivyo, taarifa ilibainisha kuwa kazi hiyo iliendelea kufanyika. Ni maoni ya Kamati kwamba utatuzi wa changamoto hizo ni jambo linalowezesha mwendelezo mzuri wa utekelezaji wa majukumu ya Wizara.

2.2.5 Mwenendo wa Upatikanaji wa Fedha

Mheshimiwa Spika, mwenendo wa upatikanaji wa fedha kwa Mwaka wa Fedha unaoisha unalisaidia Bunge kufanya uamuzi sahihi kwa mwaka wa fedha unaokuja. Kwa kuzingatia hilo, Kamati ilitaka kubaini uwezo wa taasisi kutumia fedha, namna ya kuzuia makosa yanayojirudia kuhusu bajeti pamoja na kupima uhalali wa makadirio ya bajeti yanayowasilishwa Bungeni.

Kufanikisha hayo, Kamati ilifanya uchambuzi kwa kuangalia matumizi ya kawaida, matumizi ya mishahara, matumizi ya gharama za uendeshaji na matumizi ya fedha za miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, njia kuu iliyotumika kufanya uchambuzi ilijumuisha kuweka data katika jedwali, kukokotoa asilimia na kutafsiri ukokotozi. Kwa rejea rahisi, kazi hiyo inaonekana katika **Jedwali Na. 2**

Jedwali Na 2: Mchanganuo wa Upatikanaji wa Fedha kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026 kwa Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia

UPATIKANAJI WA FEDHA FUNGU 46 MWAKA 2025/2026				
MATUMIZI		**KILICHOIDHINISHWA**	**KILICHOPOKELEWA**	**ASILIMIA**
KAWAIDA	MISHAHARA	635,249,992,000.00	407,410,082,886.86	64
	OC	53,364,242,000.00	33,597,226,516.79	63
	JUMLA	**688,614,234,000.00**	**441,007,309,403.65**	**64**
MAENDELEO	NDANI	1,186,987,965,000.00	634,233,227,661.90	53
	NJE	950,476,206,000.00.	269,117,230,888.97	28
	JUMLA	**2,137,464,171,000.00**	**903,350,458,550.87**	**42**
JUMLA BAJETI		**2,826,078,405,000.00**	**1,344,357,767,954.52**	**47.6**

Chanzo: *Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026*

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unabainisha kuwa Hadi kufikia mwezi Februari, 2026 yamejitokeza yafuatayo:

(i) Kiasi kilichopokelewa kwa ujumla ni asilimia **47.6** ikiwa ni pungufu kwa asilimia **66.6**;

(ii) Kiasi kilichopokelewa kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli za Wizara *(OC)* ni asilimia **63** kwa kipindi cha utekelezaji cha asilimia **66.6**;

(iii) Kiasi cha fedha kilichopokelewa kwa ajili ya mishahara ni asilimia **64** kwa kipindi cha utekelezaji cha asilimia **66.6**;

(iv) Kiasi cha fedha kilichopokelewa kwa ajili ya kugharimia miradi ya maendeleo ni asilimia 42 kwa kipindi cha utekelezaji cha asilimia **66.6.**

Uwiano wa Makadirio kwa Aina za Matumizi

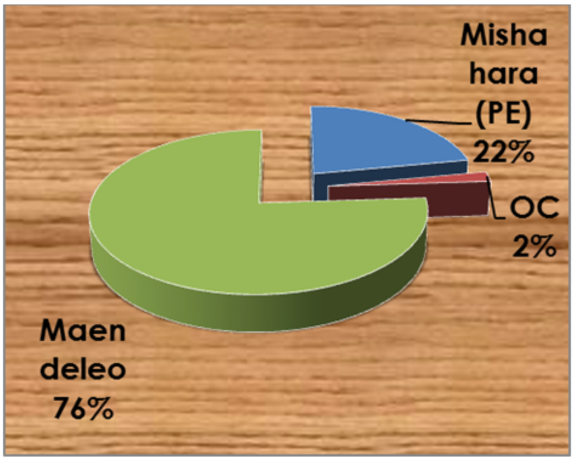

Uwiano wa Upatikanaji wa Fedha kwa Aina za Matumizi

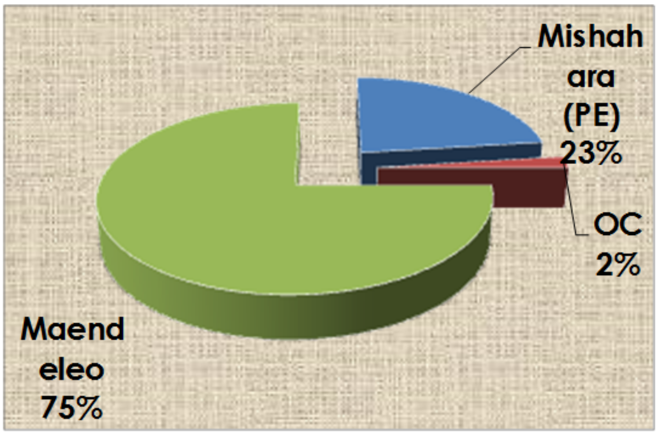

Chanzo: *Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027*

Mheshimiwa Spika, tafsiri ya data katika chati inaonesha yafuatayo:

(i) Kipaumbele cha Matumizi kwa ajili ya Mishahara kilikuwa asilimia **22** wakati wa makadirio na katika upatikanaji wa fedha kimekuwa asilimia **23**;

(ii) Kipaumbele cha matumizi kwa ajili ya matumizi ya uendeshaji *(OC)* kilikuwa asilimia **2** wakati wa

makadirio na kimeendelea kuwa asilimia **2** kwa upatikanaji wa fedha; na

(iii) Kipaumbele cha matumizi kwa ajili ya miradi ya maendeleo kilikuwa asilimia **76** wakati wa makadirio na kimekuwa asilimia **75** wakati wa upatikanaji wa fedha.

Mheshimiwa Spika, kwa hali hiyo, Wizara imeendelea na utekelezaji wa majukumu yake kulingana na bajeti iliyopangwa. Aidha, msisitizo uliowekwa katika makadirio ya mishahara na upatikanaji wake unaashiria kuwa malengo yanayohusu masuala ya utumishi katika Wizara hii yamepata kipaumbele kwa asilimia iliyotarajiwa.

Mheshimiwa Spika, ili kujiridhisha na namna upatikanaji wa fedha ulivyoendana na makusudio ya Bunge, Kamati ilifanya ulinganisho wa makadirio kwa upatikanaji wa fedha hadi kufikia mwezi Februari, 2026. Kwa ajili ya kurahisisha taswira ya upatikanaji huo wa fedha, **Chati Na. 2** imetumika katika uchambuzi.

Chati Na. 2: Ulingansho wa Makadirio kwa Upatikanaji wa Fedha hadi kufikia Mwezi Februari, 2026

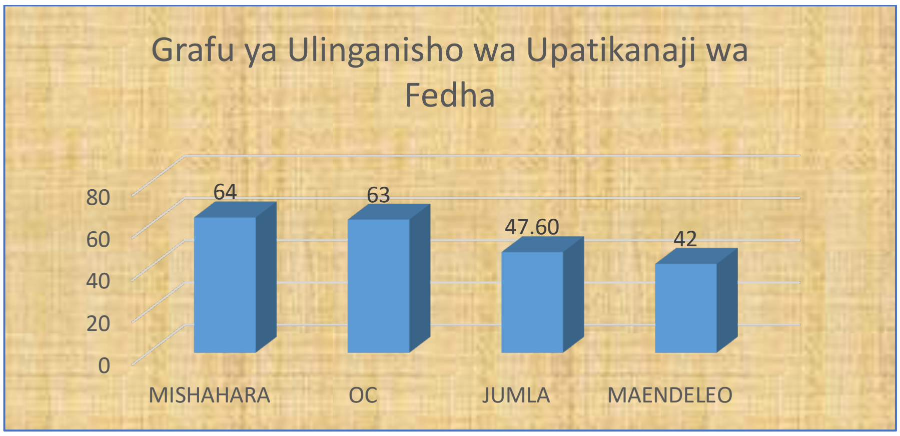

Chanzo: *Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027*

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa grafu hiyo inayohusu mwenendo wa upatikanaji wa fedha unaonesha kama ifuatavyo:

(i) Kwa ujumla upatikanaji wa fedha ni pungufu ya asilimia **50** ilhali kipindi cha utekelezaji kimefikia asilimia **66.6**. Jambo hili si ishara nzuri ya utekelezaji wa bajeti;

(ii) Upatikanaji wa fedha kwa ajili ya mishahara ulifikia asilimia **64** katika kipindi cha utekelezaji ambacho ni asilimia **66.6.** Ingawa tofauti si kubwa, jambo hili linaashiria kwamba upatikanaji wa fedha ungechelewa kidogo tafsiri yake kwa masuala ya utumishi ingekuwa tofauti;

(iii) Upatikanaji wa fedha kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli za Wizara ulikuwa ni asilimia **62** katika kipindi cha utekelezaji ambacho ni asilimia **66.6.** Hali hiyo haikuathiri uendeshaji wa Wizara kwa ujumla.

(iv) Upatikanaji wa fedha za kugharimia miradi ya maendeleo haukuwa mzuri kiasi cha kuathiri utekelezaji wa miradi hiyo.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla upatikanaji wa fedha kwa Wizara hii unahitaji juhudi za ziada za kuwezesha wastani wa asilimia **52.4** ya fedha ambazo hazijafika zipatikane ifikapo tarehe 30 Juni, 2026. Kwa kufanya hivyo, Serikali itakuwa imewajibika ipasavyo na Bunge litakuwa limetoa mwongozo wake inavyostahili.

2.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 120 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Kamati ilichambua na kujadili

Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hii kwa kuzingatia kazi zilizopangwa kutekelezwa kwa mwaka wa fedha 2026/2027. Wakati wa uchambuzi, Kamati ilijielekeza katika maeneo yafuatayo:-

(i) Makadirio ya Mapato kwa mwaka wa fedha 2026/2027 ikilinganishwa na uzoefu uliopatikana kwa mwaka wa fedha 2025/2026; na

(ii) Makadirio ya Matumizi kwa mwaka wa fedha 2026/2027 ikilinganishwa na upatikanaji wa fedha kwa mwaka wa fedha 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati ulizingatia pia Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu 2025/2030, inayoeleza:

Nanukuu;

"CCM inaamini kuwa rasilimali watu ndio rasilimali kuu katika kuleta maendeleo. Ili kutumia rasilimali hiyo kikamilifu, Taifa halina budi kuinoa ili kuimarisha mchango wake katika kuchochea maendeleo. Nyenzo muhimu ya kuinoa rasilimaliwatu ni elimu. Hivyo, CCM itaendelea kuwekeza katika kupanua fursa na kuboresha elimu na mafunzo katika ngazi zote. Lengo ni kuhakikisha kuwa mfumo wa elimu unazalisha wahitimu wenye maarifa na ujuzi stahiki na uwezo wa kushindana kimataifa." (uk.23).

Mwisho wa kunukuu.

Mheshimiwa Spika, kwa ahadi hiyo, tathmini ya Kamati inajenga msingi unaozingatia dhamira ya Serikali kuinoa rasilimali watu kwa kutumia elimu. Kwa sababu hiyo, taarifa hii inabainisha matokeo ya uchambuzi katika maeneo yafuatayo:

2.3.1 Makadirio ya Mapato

Mheshimiwa Spika, taarifa kuhusu lengo la ukusanyaji wa maduhuli ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa mwaka

wa fedha 2026/2027 iliwasilishwa kwa mujibu wa masharti ya Kanuni ya 118 (1) ya Kanuni za Kudumu za Bunge. Baada ya kuipokea taarifa hiyo, Kamati ilichambua makadirio hayo kwa kuzingatia lengo lililokuwa limewekwa kwa mwaka wa fedha 2025/2026.

Mheshimiwa Spika, ukusanyaji wa mapato yanayotokana na shughuli za umma katika Sekta ya Elimu una uhusiano wa karibu na ufanisi wa utekelezaji wa majukumu ya Wizara hii. Ili kujiridhisha na namna Wizara ilivyojipanga, Kamati ilifanya uchambuzi kwa kutumia uzoefu uliopatikana katika utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2025/2026. Uchambuzi ulifanyika kwa kutumia nyenzo kama vile jedwali, chati, ukokotozi na ulinganisho kadiri ilivyofaa.

Mheshimiwa Spika, rejea ya matokeo ya uchambuzi ni **Jedwali Na. 3 na Chati Na. 3.**

Jedwali Na 3: Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa Mwaka 2025/206 na Mwaka 2026/2027

ULINGANISHO WA UKUSANYAJI WA MADUHULI FUNGU 46 2025/2026 NA 2026/2027				
Chanzo	**2025/2026**	**2026/2027**	**ONGEZEKO/UPUNGUFU**	**ASILIMIA YA ONGEZEKO /UPUNGUFU**
Idara na Vitengo Wizarani	8,402,257,000.00	9,311,892,000.00	909,635,000.00	11
Taasisi	712,105,622,789.63	770,217,295,341.06	58,111,672,551.43	8.2
Jumla	720,507,879,789.63.	779,529,187,341.06	59,021,307,551.43	8.2

Chanzo: Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unaonesha mambo yafuatayo:-

(i) Makadirio ya mapato kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 yameongezeka kwa **asilimia 8.2** ikilinganishwa na Mwaka wa fedha 2025/2026. Ongezeko hili lisipofanyiwa kazi vizuri linaweza kuwa takwimu zisizo na uhalisia. Sababu ya maoni hayo ni kuwa kwa kipindi cha utekelezaji cha asilimia **66.6** makusanyo yalikuwa nyuma kwa asilimia **5** hivyo ongezeko la asilimia **8** lingetarajiwa kuwa upungufu wa lengo kwa asilimia **5.**

(ii) Makadirio ya mapato ya Wizara yameongezeka kwa asilimia **11** lakini uzoefu hauonyeshi ongezeko hilo.

(iii) Makadirio ya makusanyo kwa Taasisi za Wizara hii yameongezeka kwa asilimia **8.2** ilhali uzoefu unaonesha hadi kufikia Februari, 2026 zilikuwa nyuma kwa asilimia **5.6** jambo linaloleta mashaka ya uhalisia wa lengo.

Mheshimiwa Spika, kwa uchanganuzi huo, upo umuhimu wa Serikali kufanya tathmini ya vigezo vya upangaji wa lengo la makusanyo. Aidha, mipango yoyote ya ukusanyaji wa mapato unahitaji tathmini ya kina ili kuendana na uhalisia. Kwa vyovyote vile, kuweka lengo la makusanyo bila kuzingatia uhalisia kunaweza kuathiri utekelezaji bora wa majukumu ya Wizara. Hata hivyo, uchambuzi wa jumla unaonesha kiwango cha uzingatiaji wa uhalisia.

Mheshimiwa Spika, kwa ajili ya kutambua maeneo yenye vyanzo vya uhakika vya mapato, Kamati ilifanya ulinganisho wa makadirio ya mapato kati ya Wizara, Idara na Vitengo vyake

kwa upande mmoja na Taasisi zilizo chini ya Wizara hii kwa upande mwingine. Mlingano huo unaonekana katika **Chati Na. 3**

Chati Na. 3: Makadirio ya Makusanyo ya Maduhuli ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa Mwaka 2026/2027

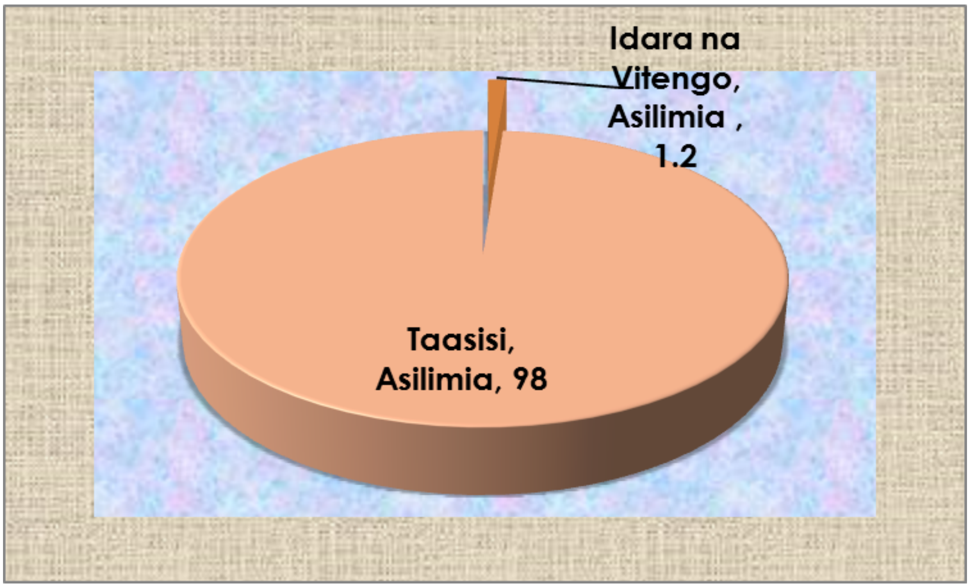

***Chanzo**: Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026*

Mheshimiwa Spika, matokeo ya uchambuzi yameonesha kuwa uzoefu wa ukusanyaji wa mapato uliopatikana 2025/2026 umezingatiwa inavyostahili katika kupanga mchango wa mapato ya Wizara kwa Idara, Vitengo na Taasisi zake. Hali hiyo inaashiria taratibu bora za upangaji wa makadirio ya mapato.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi zaidi wa Kamati umeonesha kuwa makadirio ya Makusanyo yameongezeka kwa mwaka wa fedha 2026/2027 na vyanzo vyote vya mapato kwa mwaka wa fedha ulioisha vinaendelea kuwa vile vile. Hali hii inaonesha kuwa Wizara inaweka juhudi stahiki katika ukusanyaji wa mapato.

2.3.2 Makadirio ya Matumizi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Kamati ilichambua makadirio ya jumla ya **Shilingi 1,692,288,114,000** kwa ajili ya kugharimia Miradi ya Maendeleo kwa **Fungu 46** iliyokusudiwa kutekelezwa na Wizara

kwa mwaka wa fedha 2026/2027. Uchambuzi umeonesha mambo yafuatayo:-

(i) Bajeti inayoombwa imepungua kwa asilimia **21** kwa upande mmoja na taarifa ya utekelezaji ilionesha baadhi ya miradi inaelekea kukamilika kwa upande mwingine.

(ii) Ugharimiaji wa miradi ya maendeleo kwa kutumia fedha za ndani umeongezeka kwa asilimia **12.**

(iii) Fedha za nje kwa ajili ya miradi ya maendeleo zimepungua kwa asilimia **62**.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla uzoefu wa upatikanaji wa fedha za nje kwa mwaka wa fedha unaokwisha umezingatiwa inavyostahili. Kamati inaipongeza Serikali kwa kutumia zaidi fedha za ndani katika Bajeti ya Miradi ya Maendeleo.

2.3.3 Makadirio ya Matumizi ya Kawaida

Mheshimiwa Spika, mapema asubuhi ya leo Mheshimiwa Waziri aliweka mezani hotuba yake inayoonesha kuwa Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia inaomba jumla ya shilingi **2,388,398,284,000.** Asilimia **29** ya fedha hizo ni makadirio ya matumizi ya kawaida na asilimia **71** ni matumizi ya kugharimia miradi ya maendeleo. Ili kuliwezesha Bunge kufanyia kazi makadirio hayo inavyostahili, Kamati imeweka muhtasari na mchanganuo wa fedha hizo katika **Jedwali Na 4**.

Jedwali Na 4: Ulinganisho wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka 2025/2026 na Mwaka 2026/2027

ULINGANISHO WA BAJETI 2025/2026 NA 2026/2027 (FUNGU 46)					
AINA YA MATUMIZI ('000')		**2025/2026**	**2026/2027**	**ONGEZEKO/ UPUNGUFU**	**ASILIMIA**
Kawaida	**Mishahara**	635,249,992	648,082,352	12,832,360	2
	OC katika	53,364,242	48,027,818	-5,336,424,000	10
	Jumla	688,614,234	696,110,170,	- 10,665,252	1.5
Maendeleo	**Ndani**	1,186,987,965	1,333,177,000	146,189,035	12
	Nje	950,476,206	359,111,114	- 591,365,092	62
	Jumla	2,137,464,171	1,692,288,114	-445,176,057	21
Jumla Bajeti	**Jumla kuu**	2,826,078,405	2,388,398,284	-437,680,121	15.5

Chanzo: *Usanifu wa Kamati kutokana na Randama ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.*

Mheshimiwa Spika, uchambuzi unaonesha mambo yafuatayo:-

(i) Bajeti ya mishahara imeongezeka kwa asilimia **2** jambo linaloashiria kipaumbele cha Serikali katika masuala ya utumishi.

(ii) Bajeti ya matumizi ya uendeshaji wa shughuli za Wizara imepungua kwa asilimia **10**.

(iii) Kwa ujumla bajeti ya matumizi ya kawaida imepungua kwa asilimia **10**.

Mheshimiwa Spika, kwa matokeo hayo ya uchambuzi bado Wizara imejipanga kutekeleza majukumu yake kwa mujibu wa hati idhini. Mpango huo unaendana na Dira ya Maendeleo ya Taifa 2050, Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu 2025/2030 na lengo la Serikali lililoelezwa kwa mujibu wa Katiba.

2.3.4 Makadirio ya Matumizi ya Tume ya Taifa ya UNESCO (Fungu 18)

Mheshimiwa Spika, Tume ya Taifa ya UNESCO inakadiriwa kutumia jumla ya shilingi **2,866,993,000.00** kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli na vipaumbele vya Tume hii. Kati ya fedha hizo, asilimia **46.6** inakadiriwa kutumika kwa ajili ya mishahara na asilimia **54.4** ni kwa ajili ya kugharimia uendeshaji wa Tume. Kiasi cha fedha kilichopangwa kwa ajili hiyo kinatokana na mtazamo wa shughuli za Tume pamoja na njia zitakazotumika kutekeleza shughuli zilizopangwa.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla dhima ya Tume ya Taifa ya UNESCO kushirikiana na wadau katika kuhamasisha amani na malengo ya maendeleo endelevu nchini imezingatiwa na kuwezeshwa kibajeti. Muhtasari wa mchanganuo wa fedha hizo unaonekana katika **Jedwali Na. 5**

Jedwali Na 5: Ulinganisho wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka 2025/2026 na Mwaka 2026/2027

ULINGANISHO WA BAJETI FUNGU 18 KWA MWAKA 2025/2026 NA 2026/2027				
AINA YA MATUMIZI	**2025/2026**	**2026/2027**	**ONGEZEKO /UPUNGUFU**	**ASILIMIA**
MISHAHARA	1,538,096,000	1,335,020,000	-203,076,000	13
OC	1,702,192,000	1,531,973,000	-170,219,000	10
JUMLA	**3,240,288,000**	**2,866,993,000**	**-373,295,000**	**11.5**

Chanzo: *Usanifu wa Kamati kutokana na Randama ya Tume ya Taifa ya UNESCO kuhusu Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027.*

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

3.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, baada ya uchambuzi, naomba kutoa maoni ya Kamati kwa kuzingatia matokeo ya uchambuzi. Maoni haya yanajenga msingi wa ushauri nitakaoutoa. Maoni hayo ni kama ifuatavyo:-

(i) Kutokukamilika kwa ujenzi wa Vyuo vya Mafunzo ya Ufundi Stadi (VETA) 64 vya Wilaya na kimoja cha Mkoa wa Songwe kutokana na mtiririko mdogo wa fedha ni jambo linaloathiri manufaa yanayolengwa kupatikana kutokana na ujenzi wa vyuo hivyo.

(ii) Kutokutolewa kwa fedha za Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu kwa ukamilifu kunaathiri lengo la Serikali la kutoa mikopo ya wanafunzi wa Elimu ya Juu ili kuwapunguzia vikwazo vya kiuchumi katika kupata elimu bora.

(iii) Baadhi ya Vyuo Vikuu vinavyotoa kozi za Afya kutokuwa na hospitali za mafunzo kwa vitendo (teaching hospitals) kunaathiri ufanisi wa elimu ya tiba na huduma za afya kwa ujumla kutokana na wanafunzi kukosa fursa kwa vitendo *(hands-on experience)* katika mazingira halisi ya hospitali.

(iv) Ongezeko la wanafunzi linalosababisha uwiano wa kitabu kimoja kwa wanafunzi ufikie 1:3 hadi 1:5 unaweza kurekebishwa. Marekebisho yanayowezesha uwiano wa kitabu kimoja kwa mwanafunzi mmoja yatawezekana iwapo fedha za uchapaji zitapatikana kulingana na

mahitaji pamoja na usimamizi mzuri wa usambazaji wa vitabu kwa wakati na kuwafikia walengwa.

(v) Utaratibu uliopo wa ruzuku ya shilingi 1,000 kwa kila mwanafunzi kwa mwaka kwa ajili ya wathibiti ubora (Capitation grants) kupitia TAMISEMI kwa shule za msingi na sekondari unaleta urasimu usiokuwa na sababu na kuathiri utekelezaji mzuri wa majukumu ya wathibiti ubora.

(vi) Upungufu wa bajeti kwa ajili ya kuimarisha mafunzo ya walimu kazini hususan walimu wa lugha ya alama ambapo kwa sasa ni wachache na hawakidhi mahitaji halisi. Upungufu huo utaathiri ubora wa elimu inayotolewa katika ngazi zote hasa kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum.

(vii) Utekelezaji wa tamko la kuwarejesha shuleni wanafunzi waliokatiza masomo kutokana na sababu mbalimbali unahitaji ongezeko la bajeti ili kutengeneza mazingira wezeshi kulingana na mahitaji yao.

3.2 Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia maoni ya Kamati ambayo ni mtazamo wa jumla kuhusu mambo yaliyotajwa hapo juu, Kamati inashauri mambo yafuatayo:-

(i) Serikali itoe fedha kwa ajili ya ujenzi wa Vyuo vya Mafunzo ya Ufundi Stadi (VETA) 64 vya Wilaya na kimoja cha Mkoa wa Songwe. Aidha, Kamati inashauri Serikali iajiri watumishi, inunue vitendea kazi na kujenga karakana. Hatua hii itawezesha vijana wengi kupata ujuzi stahiki wa ufundi na kuingia kwenye soko la ajira jambo litakalopunguza changamoto ya ajira nchini. Ushauri huu unaendana na mwelekeo alioutoa Mheshimiwa Rais wakati wa Hotuba yake akizindua Bunge la 13:

Nanukuu:

> *"Vilevile, tutasimamia mpango wetu wa kuhakikisha kila Wilaya ina chuo cha VETA chenye vifaa stahiki vya mafunzo kwa vitendo." (uk.12).*

mwisho wa kunukuu.

(ii) Serikali itoe fedha zote za Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu kama zilivyoidhinishwa na Bunge kwa wakati na kwa wanafunzi wote wenye sifa za kupata mikopo hiyo ili kutimiza azma ya Serikali ya kuwapunguzia vikwazo vya kiuchumi wanufaika wengi zaidi katika kupata elimu bora.

(iii) Serikali iandae mkakati wa kuviwezesha Vyuo kuwa na hospitali za mafunzo kwa vitendo *(teaching hospitals)* kwenye Vyuo Vikuu vyote vinavyotoa kozi za Afya nchini. Mfano, Chuo Kikuu cha Afya na Sayansi Shirikishi Muhimbili (MUHAS) kinaweza kutumia Hospitali ya Mloganzila kama hospitali ya mafunzo kwa vitendo.

(iv) Serikali iendelee kutenga fedha za uchapaji wa vitabu kulingana na mahitaji ili kuimarisha uwiano wa kitabu na mwanafunzi hadi kufikia uwiano wa kitabu kimoja kwa mwanafunzi mmoja (1:1). Aidha, Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia isimamie kikamilifu usambazaji wa vitabu hivyo na kuhakikisha vinawafikia walengwa kama ilivyokusudiwa.

(v) Serikali ifanye jitihada za kuhamisha *capitation grants* ya Shilingi 1,000 kwa kila mwanafunzi wa shule ya msingi na sekondari kwa mwaka, kutoka Fungu 56 - TAMISEMI ambalo halihusiki na Uthibiti Ubora wa Shule na kupeleka Fungu 46 - Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, ambalo linahusika na Uthibiti Ubora wa Shule.

(vi) Serikali iendelee kutenga bajeti kwa ajili ya kuimarisha mafunzo kazini hususan walimu wa lugha ya alama ili kuwawezesha

walimu hao kuwa sehemu ya kukuza ujumuishaji, mtazamo chanya, na mazingira rafiki kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum. Ushauri huu unaendana na mwelekeo alioutoa Mheshimiwa Rais wakati wa Hotuba yake akizindua Bunge la 13:

Nanukuu,

"Tunapotekeleza maendeleo jumuishi, tutaendeleza jitihada tulizozianza za kuweka miundombinu na vifaa kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum; pamoja na hao, tutaendeleza fursa muhimu ya kuwasomesha na kujiendeleza kwa watoto wenye magojwa adimu (rare diseases) wanaohudumiwa majumbani." (uk.12).

mwisho wa kunukuu.

(vii) Bajeti iongezwe kwa ajili ya utekelezaji wa tamko la kuwarejesha shuleni wanafunzi waliokatiza masomo kutokana na sababu mbalimbali kwa kuzingatia uhamasishaji wa jamii, kuboresha mazingira rafiki ya ujifunzaji, miundombinu inayozingatia jinsia, pamoja na upatikanaji wa huduma za ushauri na unasihi.

3.3 Hitimisho

Mheshimiwa Spika, nachukua fursa hii kukushukuru kwa kunipa nafasi kwa ajili ya kuwasilisha Taarifa hii. Aidha, Nawashukuru Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Elimu, Utamaduni na Michezo ambao maoni, ushauri na ushirikiano wao umewezesha kukamilika kwa taarifa hii. Naomba majina yao kama yalivyoorodheshwa katika Taarifa hii yaingie kwenye Taarifa Rasmi za Bunge *(Hansard)*:-

1. Mhe. Husna Juma Sekiboko, Mb - Mwenyekiti

2.	Mhe. Cornel Lucas Magembe, Mb	-	M/Mwenyekiti
3.	Mhe. Hamis Shabani Taletale, Mb	-	Mjumbe
4.	Mhe. Asha Ramadhan Baraka, Mb	-	Mjumbe
5.	Mhe. Asha Juma Feruzi, Mb	-	Mjumbe
6.	Mhe. Regina Henry Mikenze, Mb	-	Mjumbe
7.	Mhe. Asha Juma Kombo, Mb	-	Mjumbe
8.	Mhe. Dkt. Christine Christopher Mnzava, Mb	-	Mjumbe
9.	Mhe. Yumna Mmanga Omar, Mb	-	Mjumbe
10.	Mhe. Kijakazi Yunus Mohamed, Mb	-	Mjumbe
11.	Mhe. Mohamed Abdulla Makame, Mb	-	Mjumbe
12.	Mhe. Mabula Johnson Magangila, Mb	-	Mjumbe
13.	Mhe. Fagason Aron Nkingwa, Mb	-	Mjumbe
14.	Mhe. Juma Abdalla Juma, Mb	-	Mjumbe
15.	Mhe. Bakari Shingo Bakari, Mb	-	Mjumbe
16.	Mhe. Onesmo Merdson Mnkondya, Mb	-	Mjumbe
17.	Mhe. Baraka Ulimboka Mwamengo, Mb	-	Mjumbe
18.	Mhe. Isaya Moses Mngurumi, Mb	-	Mjumbe
19.	Mhe. Dkt. Doto Mashaka Biteko, Mb	-	Mjumbe
20.	Mhe. Kassimu Amari Mbaraka, Mb		Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati napenda kumshukuru Mhe. Prof. Adolf Faustine Mkenda (Mb), Waziri wa Elimu, Sayansi na Teknolojia na Wasaidizi wake, Mhe. Wanu Hafidh Ameir (Mb), Naibu Waziri; na Prof. Carolyne Nombo, Katibu Mkuu wa Wizara hii, pamoja na Watendaji wengine wa Wizara kwa ushirikiano mkubwa walioipa Kamati katika kutekeleza majukumu yake na kwa usimamizi mzuri wa majukumu ya Wizara kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee napenda kuwashukuru watumishi wote wa Ofisi ya Bunge wakiongonzwa na Katibu wa Bunge *Ndg. Baraka Ildephonce Leonard,* kwa kuiwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake vema katika wakati wote ilipokutana na hata wakati wa utayarishaji wa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, sasa naliomba Bunge lako Tukufu lipokee Taarifa hii ili liijadili na likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa Mwaka wa Fedha 2026/2027 kama yalivyowasilishwa na Mtoa Hoja.

Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja na naomba kuwasilisha.

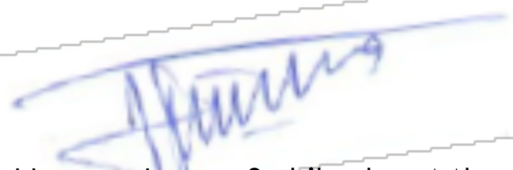

Husna Juma Sekiboko, Mb

MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ELIMU,
UTAMADUNI NA MICHEZO
7 Mei, 2025

KIAMBATISHO NA 1:

Kiambatisho 1: UFAFANUZI WA MATOKEO YA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOKAGAULIWA

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
6315	Ujenzi wa Kampasi ya Chuo Kikuu Mzumbe, Wilaya ya Mkinga	Shilingi 36,430,032,984.01	Shilingi 19,498,549,401.06 Kiasi hicho ni asilimia 53.52 ya bajeti iliyoidhinishwa.	☞ Madhumuni ya mradi ni kupanua huduma za elimu ya juu kwa kujenga Kampasi ya Chuo Kikuu Mzumbe katika Mkoa wa Tanga ili kuongeza fursa za udahili wa wanafunzi. ☞ Mradi ukikamilika utaongeza uwezo wa Chuo kupokea wanafunzi wengi zaidi na kuboresha upatikanaji wa elimu ya juu katika ukanda huo. ☞ Changamoto zilizobainika ni mkandarasi kuchelewa kukamilisha kazi ndani ya muda wa mkataba pamoja na ukosefu wa miundombinu ya barabara za ndani na nje ya chuo ambayo inaweza kuathiri usafiri wa

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
				wanafunzi na wafanyakazi. **Kamati ina maoni kwamba,** **(i) usimamizi madhubuti wa mkandarasi unahitajika** **(ii) Serikali inapaswa kutenga bajeti kwa ajili ya miundombinu ya barabara.**
4315	Mradi wa Ujenzi wa Jengo la Insia na Sayansi ya Jamii, Jengo la Uzamili na Maabara za Sayansi – Chuo Kikuu Kishiriki cha Elimu Dar es Salaam (DUCE)	Shilingi 2,364,603,807.64	Shilingi 1,658,535,956.00 Kiasi hicho ni asilimia 53.52 ya bajeti iliyoidhinishwa.	☞ Madhumuni ya mradi ni kuboresha miundombinu ya kufundishia, kujifunzia na kufanya utafiti kwa kuongeza majengo ya kitaaluma, maabara na mazingira rafiki kwa wanafunzi na watafiti. ☞ Ujenzi wa Jengo la Uzamili na Maabara za Sayansi umefikia asilimia 77 huku Jengo la Insia na Sayansi ya Jamii likiwa limefikia asilimia 85. ☞ Mradi ukikamilika utaongeza uwezo

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
				wa mafunzo ya sayansi, utafiti, semina na mihadhara pamoja na kuboresha ujumuishaji kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum. **Kamati ina maoni kwamba,** **(i) hatua ya utekelezaji iliyofikiwa ni jambo la kupongezwa.** **(ii) Matokeo ya kukamilika kwa mradi huu yatawezesha kuongezeka kwa ubora wa elimu na wahitimu kuwa na uwezo na sifa zinazoendana na mahitaji ya soko la ajira.**
4315	Mradi wa Ujenzi wa Hosteli, Ukumbi wa Mihadhara, Maabara Changamano, Kantini, Ofisi,	Shilingi 95,792,314,496.23	Shilingi 12,361,354,045.36 Kiasi hicho ni asilimia 13 ya bajeti iliyoidhinishwa.	☞ Madhumuni ya mradi ni kuimarisha miundombinu ya kufundishia na kujifunzia katika Chuo Kikuu Muhimbili kwa kujenga hosteli, maabara, maktaba, TEHAMA na huduma za msingi za wanafunzi.

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
	TEHAMA na Maktaba – Chuo Kikuu Muhimbili (Mloganzila)			☞ Mradi umefikia asilimia 56.2 ya utekelezaji ikilingnishwa na lengo asilimia 54.7 iliiyotarajiwa kufikiwa Mwezi Februari, 2026. ☞ Mradi huu ukikamilika utaongeza uwezo wa chuo kutoa mafunzo ya afya kwa viwango vya kisasa, kuboresha mazingira ya kujifunzia, kuongeza udahili wa wanafunzi na kuimarisha matumizi ya teknolojia katika utoaji wa elimu. ☞ Changamoto iliyobainika ni uduni wa miundombinu ya barabara za ndani na nje ya chuo ambazo zinaweza kuathiri mazingira ya kujifunzia na kufanya kazi. **Kamati ina maoni kwamba, pamoja na hatua nzuri ya utekelezaji wa mradi**

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
				iliyofikiwa, **(i) Upo umuhimu kwa Serikali kuboresha miundombinu ya barabara za ndani na nje ya chuo.** **(ii) Kuna haja ya Serikali kuitazama uboreshaji wa miundombinu hiyo kama njia ya kurahisisha upatikanaji wa huduma, usafiri wa wanafunzi na watumishi, pamoja na kuongeza tija ya uwekezaji uliofanywa katika mradi husika.**
4315	Mradi wa Ujenzi wa Ukumbi wa Mihadhara, Studio, Maabara na Karakana – Ndaki ya Teknolojia ya Habari na	Shilingi 6,790,235,714.00	Shilingi 4,685,466,710.01 Kiasi hicho ni asilimia 69 ya bajeti iliyoidhinishwa.	☞ Madhumuni ya mradi huu ni kujenga miundombinu ya kisasa ya TEHAMA kwa ajili ya kufundishia, kujifunzia, ubunifu na utafiti katika Ndaki ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano. ☞ Mradi umefikia asilimia 99 ya utekelezaji.

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
	Mawasiliano (COICT)			☞ Mradi huu ukikamilika, utaongeza udahili wa wanafunzi, ubora wa mafunzo ya teknolojia utaongezeka, ushirikiano kati ya chuo na sekta binafsi utaimarika, mafunzo ya muda mfupi kwa sekta mbalimbali yataongezeka, sekta itaweza kukuza ubunifu na ajira kwa wahitimu. **Kamati ina maoni kwamba pamoja na hatua nzuri ya utekelezaji wa mradi,** ☞ **Upo umuhimu wa kuboresha miundombinu ya barabara za ndani na nje ya chuo ili kuhakikisha mazingira bora ya kujifunzia na kufanya kazi.** ☞ **Kukamilika kwa miundombinu hiyo ni jambo linalostahili kupewa kipaumbele kwa kuwa itarahisisha upatikanaji wa huduma, usafiri wa**

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
				wanafunzi na watumishi, pamoja na kuongeza tija ya uwekezaji uliofanywa katika mradi husika.
4315	Mradi wa Ujenzi wa Maabara, Studio, Karakana na Madarasa (Ardhi University)	Shilingi 11,953,864,396	Shilingi 6,773,329,795 Kiasi hicho ni asilimia 56.6 ya bajeti iliyoidhinishwa.	☞ Madhumuni ya mradi huu ni kujenga miundombinu ya kisasa ya maabara, studio, karakana na madarasa kwa ajili ya kufundishia, kujifunzia, ubunifu na utafiti. ☞ Mradi umefikia asilimia 97 na unatarajia kukamilika ifikapo Machi, 2027 ☞ Mradi huu ukikamilika utaongeza udahili wa wanafunzi katika program zenye kipaumbele kwa maendeleo ya kiuchumi, mazingira, sayansi na teknolojia. **Kamati ina maoni kwamba pamoja na**

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
				hatua nzuri ya utekelezaji wa mradi, **(i) Hatua ya utekelezaji iliyofikiwa ni jambo la kupongezwa.** **(ii) Matokeo ya kukamilika kwa mradi huu yatawezesha kuongezeka kwa ubora wa elimu na wahitimu kuwa na uwezo na sifa zinazoendana na mahitaji ya soko la ajira.**
4397	Ujenzi wa Chuo cha VETA Wilaya ya Gairo	Shilingi 1,600,000,000	Shilingi 1,031,818,435.31 Kiasi hicho ni asilimia 64.5 ya bajeti iliyoidhinishwa.	☞ Madhumuni ya mradi huu ni kusogeza huduma za mafunzo ya ufundi stadi karibu na wananchi, hususan vijana ili kuwawezesha kupata stadi za kazi na kujiajiri au kuajiriwa kwa tija. ☞ Mradi huu umefikia asilimia 60 ya utekelezaji. ☞ Mradi huu ukikamilika utaongeza fursa kwa fursa kwa wananchi

NAMBA YA MRADI	JINA LA MRADI	BAJETI YA MRADI	FEDHA ZILIZOPOKELEWA	MAELEZO YATOKANAYO NA ZIARA
				husussan wananchi wa Wilaya ya Gairo kupata fursa ya mafunzo ya ufundi stadi yatakayowezesha kutekeleza shughuli za kiuchumi ili kujipatia kipato binafsi pamoja na kuchangia pato la Taifa. **Kamati ina maoni kwamba;** ☞ **Hatua ya utekelezaji wa mradi huu si nzuri na hauridhishi kwani hadi Kamati ilipotembelea mradi huu majengo mengi hayakuwa katika hali na ubora uliotarajiwa;** ☞ **Upo umuhimu wa kupeleka fedha katika mradi huu ili ukamilike kwa wakati;** ☞ **Usimamizi madhubuti unahitajika katika mradi huu ili thamani ya fedha ilingane na ubora wa mradi.**

KIAMBATISHO NA 2:

Kiambatisho 2: UTEKELEZAJI WA MAONI NA USHAURI WA KAMATI

Wakati wa kuchambua Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2025/2026, Kamati ilishauri masuala mbalimbali ambapo maelezo ya Wizara kuhusu utekelezaji wa maoni na ushauri huo ni kama ifuatavyo: -

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
1.	Uhaba wa walimu, wakufunzi na wahadhiri hususani katika masomo au fani za sayansi, hisabati na mafunzo ya Amali katika kutekeleza mpango wa fursa na kuimarisha ubora wa mafunzo ya amali (ufundi na ufundi stadi) katika shule za sekondari za	Maoni ya Kamati ni kwamba ili kuwa na mwendelezo mzuri wa kazi hizo upo umuhimu wa kutatua changamoto zilizopo.	Ni kweli kuna uhaba wa Walimu, wakufunzi na wahadhiri katika fani zilizotajwa na Kamati. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, Serikali kwa mwaka wa fedha 2024/25 imefanikiwa kuajiri jumla ya walimu 13,942 kwa ajili ya shule za Msingi na Sekondari ambapo kati ya hao walimu 2,354 ni walimu wa Masomo ya Sayansi na Hisabati, walimu

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
	amali na vyuo vya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi.		451 ni wa masomo ya amali. Aidha, katika utekelezaji wa siku 100 za Ahadi za Mhe. Rais Kwa mwaka 2025/26 Serikali imeajiri walimu 7,000 wa shule za msingi na sekondari. Serikali imeajiri watumishi 376 kwa Mamlaka ya Elimu ya Ufundi na Mafunzo ya Ufundi Stadi ambapo walimu ni 304 na wasio walimu ni 72. Katika mwaka 2025, jumla ya wataalam 1,427 katika masomo ya Amali na Biashara waliajiriwa na kupatiwa mafunzo ya mbinu za ufundishaji kabla ya kuanza kazi, ili kuhakikisha utekelezaji wa majukumu yao kwa ufanisi unaokidhi

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			viwango vinavyotarajiwa Pia, Serikali imetoa kibali cha kuajiri watumishi 500 kati yao walimu ni 400 na wasio walimu 100 katika vyuo vya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi kwa mwaka 2025/26. Kwa sasa zoezi lipo katika hatua ya kutoa tangazo la nafasi za kazi. Vilevile, Kuhusu wahadhiri katika Vyuo Vikuu vya Umma kwa mwaka 2025/26 Serikali inatarajia kuajiri jumla ya wahadhiri 471 na Serikali itaendelea kutenga bajeti ya kuajiri watumishi wa kada hizi kila mwaka. Aidha, Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			imetoa vibali kwa Vyuo Vikuu na Vyuo Vikuu Vishiriki kuendelea na utaratibu wa kuwabaini, kuwabakiza na kuwajengea utamaduni wa kufanya kazi katika mazingira ya kitaaluma kwa utaratibu wa mikataba na kuwalipa kwa mapato ya ndani na kwa kuzingatia Mwongozo wa Kujitolea katika Utumishi wa Umma uliotolewa na Ofisi hiyo. Mwongozo utakaotumiwa na vyuo vikuu na vyuo vishirikishi kuwa bakiza wahitimu hao tayari umeshaandaliwa. Kwa ujumla, vyuo vikuu vinaendelea kutoa mafunzo ya ualimu kwa masomo na fani za sayansi na hisabati. mfano UDSM, UDOM, MUCE, MWECAU, SUZA,

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			na SUA. Kwa kipekee MUST wameanza kufundisha walimu wa amali za kihandisi katika ngazi ya shahada na Stashahada. Kwa mwaka 2024 idadi ya wahitimu kwa upande wa Shahada ya Elimu ya ufundi katika uhandisi umeme na elektroniki walikuwa 73; Shahada ya Elimu ya Ufundi katika uhandisi ujenzi 35; Shahada ya Elimu ya Ufundi katika uhandisi mitambo 29, Shahada ya Elimu Ufundi katika teknolojia ya usanifu majengo 16 na Stashahada ya Elimu ya Ufundi katika uhandisi umeme na elektroniki walikuwa Saba (7); Stanshahada ya Elimu ya Ufundi katika uhandisi mitambo wanne (4) na kwa mwaka 2025 wahitimu jumla

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			ni 164 ambapo Shahada walikuwa 153 na Stashahada 11. Vilevile, Chuo Kikuu Huria cha Tanzania kimeingia Mkataba wa Mashirikiano na VETA katika kutoa mafunzo ya ualimu wa Masomo ya Amali katika ngazi ya Stashahada ya Juu ya Ualimu wa Amali (Postgraduate Diploma in Technical and Vocational Education Training). Waliohitimu masomo kwa mwaka 2024/25 ni 42 (wanaume 34 na wanawake 8). Aidha, wanachuo waliodahiliwa kwa mwaka wa masomo 2025/26 ni 105 (wanaume 90 na wanawake 15).

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
2.	Ukusanyaji wa Maduhuli usioridhisha.	Kuna dalili ya kuwa lengo lilipangwa siyo halisi au ukusanyaji haukufanikiwa kwa ufanisi, hivyo kuna umuhimu wa Wizara kufanya mapitio kwa malengo yanayowekwa.	Maoni ya Kamati yamepokelewa. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kufanya mapitio kwa baadhi ya vyanzo vya maduhuli ili kufikia lengo lililokusudiwa. Vyanzo vya maduhuli hayo ni ada za wanafunzi, kodi za nyumba, malipo ya ushauri elekezi, huduma za Uthibiti Ubora wa Shule na utoaji wa huduma mbalimbali. Hadi kufikia Juni 2025 Wizara imekusanya jumla ya Shilingi 600,677,424,809.93 sawa na asilimia 89 ya lengo la kukusanya Shilingi 667,299,142,074.83 kwa mwaka wa fedha 2024/25.

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
3.	Utekelezaji wa miradi ya maendeleo namba 6350 (UDSM), namba 4382 (DIT) namba 4315 (ARU) umekabiliwa na changamoto 02 ambazo ni kuchelewa kwa fedha za kugharamia miradi na kuwa nyuma ya ratiba. Fedha za nje mwenendo ni mzuri lakini za ndani mwenendo si mzuri.	1. Upatikanaji wa fedha kwa kuchelewa na usimamizi kutowezesha uzingatiaji wa ratiba ya miradi zinafaa kufanyiwa kazi. 2. Uzoefu kuhusu changamoto ya kuchelewa kwa fedha za kugharamia miradi na miradi kuwa nyuma ya ratiba na masuala mengine kuhusu usimamizi wa miradi uzingatiwe katika bajeti ya mwaka 2025/26.	Mradi Na. 6350 (UDSM) wa upanuzi wa Hosteli ya Dkt. J.P.J. Magufuli (Blocks A na E) kwa kuongeza ghorofa mbili (2) awamu ya kwanza umekamilika ambapo Shilingi 3,872,204,755.54 zimetumika. Vilevile, Mradi wa ARU unatekelezwa katika Kampasi ya Dar es salaam na Kampasi mpya ya Mwanza kwa gharama ya Shilingi 53,021,483,859.8. Kati ya fedha hizo, utekelezaji wa Mradi kwa Kampasi ya Dar es Salaam Shilingi 36,888,652,207.39 ambapo Shilingi 36,233,872,635.49 ni gharama za mradi na Shilingi 654,779,571.90 kwa ajili ya mshauri elekezi ambapo kwa sasa

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			utekelezaji wa mradi umefikia asilimia 97. Mkandarasi anatarajiwa kukabidhi majengo tarehe 30 Machi, 2026. Vilevile, kiasi cha Shilingi 16,132,831,652.41 ni kwa ajili ya mradi wa Kampasi ya Mwanza, kwa sasa utekelezaji wa mradi ni 36% kulinganisha na 85% iliyokuwa inatarajiwa kwa mujibu wa mpangokazi wa utekelezaji wa mkataba. Sababu kubwa ya kutofikia lengo ni mkandarasi wa Sengerema Mwanza kutokufuata mpangokazi, mzunguko mdogo wa fedha (cashflow), na usimamizi hafifu wa wafanyakazi. Aidha, chuo kimechukua hatua mbalimbali za kutatua changamoto hiyo

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			ikiwemo kuongeza wataalam (Clerk of work, Estate Officer, Driver) kwa ajili ya kuongeza usimamizi na ufuatiliaji wa kazi; na Kufanya kikao na mkandarasi na kukubaliana kuhusu mkakati wa kumaliza mradi kwa wakati. Mradi Na. 4382 unaotekelezwa na DIT wa ujenzi wa vituo viwili vya umahiri Kampasi ya Dar es Salaam (Regional Flagship Center of Excellence in ICT-RAFIC) na Kampasi ya Mwanza (Centre of Excellency in Leather Processing and Allied Technology - CELPAT) una thamani ya Shilingi 75,000,000,000.00. Aidha, DIT imekamilisha ujenzi wa

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			miundombinu katika Taasisi ya Teknolojia Kampasi ya Dar es Salaam - DIT (Regional Flagship ICT Center - RAFIC) na inaendelea na ujenzi wa Kituo cha Umahiri cha Bidhaa za Ngozi na Teknolojia Shirikishi (Centre of Excellency in Leather Products and Allied Technologies – CELPAT) katika Kampasi ya Mwanza ambapo ujenzi umefikia wastani wa asilimia 90. Ujenzi wa mabweni mawili, jengo la taaluma, jengo la utawala na madarasa umefikia asilimia 98 na ujenzi wa jengo la kiwanda umefikia asilimia 82.
4.	Uwiano wa bajeti ya mishahara na matumizi	Kamati ina maoni kuwa fedha za uendeshaji zinahitaji kufanyiwa	Maoni ya Kamati yamepokelewa.

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
	mengineyo wakati wa kupitisha bajeti kwa Mwaka 2024/25, unatofautiana na uwiano wa namna hiyo katika Taarifa za utekelezaji, tafsiri ya hali hiyo ni kuwa fedha za uendeshaji zimekuwa changamoto jambo ambalo ni wazi kuwa kwa kipindi cha Februari hadi Juni, 2025 uendeshaji utasuasua.	kazi kwa kipindi cha Februari hadi Juni, 2025 ili uendeshaji kutosuasua.	Kwa mujibu wa ikama ya watumishi katika taasisi nyingi za Wizara mishahara inachukua sehemu kubwa ukilinganisha na fedha za uendeshaji. Pia baadhi ya taasisi za Serikali hazipewi fedha ya uendeshaji kutokana na uwezo wao wa uzalishaji hivyo hutumia mapato ya ndani hali inayopelekea fedha za uendeshaji kuonekana kuwa chini. Kati ya taasisi 28 ni taasisi 11 zinapata fedha za matumizi mengineyo (Kiambatisho 4.2) Katika mwaka wa Fedha 2025/26, Wizara pamoja na taasisi zake iliidhinishiwa jumla ya Shilingi 637,287,706,000.00 kwa ajili ya Matumizi

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya mishahara ni Shilingi 585,225,031,000.00 na Matumizi Mengineyo Shilingi 52,062,675,000.00 ambapo idara na vitengo ni Shilingi 36,208,567,352.00 na Taasisi ni Shilingi 15,854,107,648.00. Hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2025, Wizara imepokea Jumla ya Shilingi 604,329,530,259.49 kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, kupitia Fungu 46 sawa na asilimia 95 ya fedha zilizoidhinishwa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya fedha hizo, Shilingi 556,894,582,365.55 ni fedha za Mishahara (sawa na asilimia 95 ya bajeti) na Shilingi 47,434,947,893.94 ni

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			fedha za Matumizi Mengineyo (Sawa na asilimia 91 ya bajeti). Serikali itaendelea kuhakikisha kuwa fedha za uendeshaji zinatolewa kwa wakati kulingana na upatikanaji wa Fedha.
5.	Bajeti ya matumizi ya Wizara hii imeongezeka kwa asilimia 24, ongezeko la makadirio ya mapato haliendani na kiasi cha ongezeko la bajeti ya matumizi. Uzoefu uliopatikana katika ukusanyaji wa mapato kwa Mwaka wa Fedha	Kwa sababu hiyo Kamati ina maoni kuwa, ni vema upangaji wa bajeti uzingatie uzoefu unaopatikana kwa Mwaka wa fedha unaomalizika. Uhalisia wa vyanzo vya mapato uzingatiwe ili ukusanyaji wa mapato kutokufautiana na lengo linalotokana na makadirio	Maoni ya Kamati yamepokelewa. Serikali itaendelea kuweka makadirio ya mapato kulingana na vyanzo vya mapato na vipaumbele vya sekta kwa mwaka husika. Hadi kufikia Juni 30, 2025 Wizara imekusanya jumla ya Shilingi 600,677,424,809.93 sawa na asilimia 89 ya lengo la kukusanya Shilingi

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
	halikuzingatiwa.		677,299,142,074.83 Aidha, Serikali itaendelea kutenga fedha za matumizi ya Wizara kulingana na upatikanaji wa fedha
6.	Utegemezi wa fedha za nje kwa ajili ya miradi ya maendeleo kuongezeka 32% ikilinganishwa na mwaka wa fedha 2024/25 ambapo utegemezi ulikua 22.2%.	Maoni ya Kamati ni kuwa iwapo utegemezi wa fedha za nje kwa ajili ya miradi ya maendeleo hazitopatikana miradi hiyo itakwama	Maoni ya Kamati yamepokelewa. Serikali inaendelea kuimarisha tengeo la fedha za Ndani za Maendeleo kila mwaka ambapo kwa mwaka 2025/26 Wizara imetengewa Shilingi 1,186,987,965,000.00 ya fedha za ndani sawa na ongezeko la asilimia 14.86 ikilinganishwa na Shilingi 1,033,393,669,000.00 zilizotengwa mwaka 2024/25. Aidha, Serikali itaendelea kuongeza tengeo la fedha za

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			maendeleo kulingana na upatikanaji wa fedha. Vilevile, Serikali itaendelea kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli ili kuongeza mapato ya ndani.
7.	Kutokupatikana kwa fedha zilizoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2024/2025, kunaathiri malengo na madhumuni ya miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka huo.	Fedha zote zilizoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2024/2025 kwa ajili ya miradi ya maendeleo zitolewe kwa ukamilifu kabla ya tarehe 30 Juni, 2025.	Makadirio ya Matumizi ya Fedha za Maendeleo kwa mwaka wa fedha 2024/25 ni Shilingi 1,328,042,674,000.00 ambapo Shilingi 1,033,393,669,000.00 ni fedha za ndani na Shilingi 294,649,005,000.00 ni fedha za nje Hadi kufikia Juni, 2025, Wizara imepokea jumla ya Shilingi 1,189,998,841,105.57 kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo sawa na asilimia 90 ya bajeti iliyotengwa. Kati ya

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			Fedha hizo Shilingi 282,674,296,672.70 (sawa na asilimia 95) ni fedha za nje na Shilingi 907,324,544,432.87 (sawa na asilimia 88) ni fedha za ndani. Aidha, Serikali itaendelea kutoa fedha za maendeleo kulingana na upatikanaji wa fedha.
8.	Kutokupatikana kwa fedha zilizoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2024/2025, kunaathiri malengo na madhumuni ya miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka huo.	Wizara ya Fedha ijitahidi kadri inavyowezekana kuwezesha mtiririko mzuri wa fedha kwa ajili ya ukamilishaji wa Ujenzi wa Vyuo vya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi (VETA) ambavyo ni vyuo 64 vya wilaya na kimoja cha Mkoa.	Serikali inaendelea kutoa fedha kwa ajili ya kuwezesha ujenzi wa Vyuo vya Elimu na Mafunzo ya Ufundi Stadi (VETA) ambavyo ni vyuo 64 vya wilaya na kimoja cha Mkoa. Jumla ya Shilingi bilioni 84 zimetolewa kati ya Shilingi bilioni 100 zilizotengwa kwa mwaka 2022/23 kwa ajili ya ujenzi wa VETA 64 awamu ya

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			kwanza. Ujenzi wa vyuo 63 vya wilaya umefikia wastani wa asilimia 68, Chuo cha Mkoa wa Songwe asilimia 68 na chuo cha wilaya Chamwino kimefikia asilimia 99. Serikali itaendelea kutoa fedha kwa ajili ya kukamilisha ujenzi wa vyuo hivyo.
9.	Upungufu wa walimu wa fani za Mkondo wa Amali na somo la elimu ya Biashara. Unachangiwa na kukosekana kwa mikakati maalum ya kuwapata walimu wa Amali na fani ya Biashara	Wizara ya ELimu Sayansi na Teknolojia iandae mikakati maalum ya kuwapata walimu wa amali na fani ya Biashara.	Ushauri umepokelewa, Serikali inatekeleza mkakati wa muda mrefu ili kuzalisha Walimu wa Amali kwa kutenga Vyuo vya Ualimu vya Mtwara Ufundi na Mtwara Kawaida chini ya Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya (MUST). Aidha, Chuo cha Mafunzo ya Walimu wa Ufundi Stadi

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			Morogoro (MVTTC) kinatoa mafunzo ya kuandaa walimu wa ufundi stadi ili kuwezesha upatikanaji wa walimu husika. Vilevile, Serikali inatekeleza mkakati wa muda mfupi katika kupata walimu wa amali na biashara unaohusu kuajiri wahitimu wa fani za amali na biashara wasio walimu na kuwapa mbinu za ufundishaji na ujifunzaji pindi watakapoajiriwa.
		Serikali iweke mikakati ya muda mfupi na mrefu ya kuandaa walimu wa masomo ya amali ili kuwawezesha wahitimu wa	Kwa lengo la kuimarisha mafunzo ya walimu wa amali, Serikali imeweka mikakati ya muda mfupi na muda mrefu kama ifuatavyo:

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
		mafunzo ya amali kusoma kozi hizo na kuajiriwa kama walimu. Aidha mikakati ya kuwaendeleza walimu kupitia vyuo vikuu mbalimbali nchini uendelee kutekelezwa.	Mpango wa Muda Mfupi. Serikali imeweka mkakati wa kutoa mafunzo endelevu kazini (in service training) kwa walimu walioajiriwa na wale wa ajira mpya (Continuous Teachers Professional Development) ili kuhakikisha kwamba wanapata ujuzi wa mbinu za ufundishaji na ujifunzaji unaozingatia vigezo na viwango vya ubora. Mkakati wa muda mfupi pia unahusisha kuajiri wataalamu wa fani za kihandisi (engineers & technicians) wenye ujuzi, uzoefu na umahiri wa fani husika na kuwapatia mafunzo maalumu ya mbinu

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			za ufundishaji na ujifunzaji ili kuweza kutoa mafunzo ya amali yenye viwango na ubora stahiki. Katika kutekeleza hilo, jumla ya walimu wa sekondari 59 wamepatiwa mafunzo ya mbinu za ufundishaji na mafunzo ya amali kwa kuzingatia umahiri (Competence based Education and training) kwa mwaka 2024 na kwa mwaka 2025, sekondari 98 ambao wapo kazini wamedahiliwa katika Chuo cha Ualimu wa Ufundi Stadi Morogoro (MVTTC) kupitia ufadhili wa mradi wa IPOSA ili kuwajengea uwezo wa mbinu za ufundishaji na ujifunzaji zinazozingatia umahiri katika mafunzo ya Amali.

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			Mikakati ya Muda Mrefu Serikali inaendelea kupanua wigo wa Vyuo Vikuu na Vyuo vya Ualimu kwa ajili ya kuandaa walimu wa Amali Mikakati hiyo ni Pamoja na: (a) Serikali kupitia Chuo cha Ualimu wa Ufundi Stadi Morogoro kinaendelea kuongeza fursa za uandaaji wa walimu wa Amali kwa ajili ya kufundisha katika Shule za Sekondari. (b) Serikali imetenga Chuo cha Ualimu Mtwara Ufundi na Mtwara Kawaida kuwa kampasi ya Chuo Kikuu cha Sayansi na Teknolojia Mbeya kwa ajili ya kuzalisha walimu wa Amali.

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
10.	Upungufu wa fedha katika vyuo vya ualimu unaathiri mafunzo ya ualimu yanayoendana na mtaala mpya.	Serikali iongeze fedha kwa ajili ya Vyuo vya Ualimu ambavyo vitatoa na kuandaa mafunzo ya ualimu yatakayoendana na Mtaala mpya.	Hoja imepokelewa, Hata hivyo, Serikali inaendelea kutenga fedha kulingana na ukomo wa bajeti ili kuimarisha vyuo vya Ualimu kutoa mafunzo yanayoendana na mahitaji ya mtaala mpya. Katika mwaka wa fedha 2025/26, Serikali ilitenga bajeti ya Shilingi 32,331,038,480.50 kuwezesha utekelezaji wa shughuli mbalimbali katika vyuo 34 vya Ualimu ukilinganisha na bajeti ya Shilingi 26,607,343,784 zilizotengwa mwaka 2024/25.
11.	Ongezeko la wanafunzi linalosababisha uwiano wa kitabu kimoja kwa	Serikali iendelee kutenga fedha za uchapaji wa vitabu kulingana na mahitaji ili kuimarisha uwiano	Serikali imepokea ushauri. Aidha, katika kuendelea kuimarisha uwiano wa kitabu kwa wanafunzi kufikia 1:1, Serikali

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
	wanafunzi ufikie 1:3 hadi 1:5 unaweza kurekebishwa na kuwa kitabu kimoja kwa mwanafunzi mmoja iwapo fedha za uchapaji zitapatikana kulingana na mahitaji.	wa kitabu na mwanafunzi hadi kufikia uwiano wa kitabu kimoja kwa mwanafunzi mmoja (1:1). Aidha Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia itafute uwezekano wa kusambaza machapisho ya kieletroniki yaani (*e-books*) kwa baadhi ya ngazi za elimu ili kupunguza uchapaji wa nakala ngumu na pia kuhifadhi Mazingira.	imetenga kiasi cha Shilingi 64,262,570,981.00 kwa Mwaka wa Fedha 2025/26 za uchapaji na usambazaji wa vitabu shuleni. Hadi kufikia Machi, 2026 Serikali imechapa nakala 10,083,045 za aina kumi na nne (14) za Vitabu vya Kiada vya Darasa la Tano, pamoja na Vitabu vya Kiada vya kujazia aina kumi na mbili (12) kwa Darasa la Awali, aina kumi na nne (14) kwa Darasa la Kwanza, aina kumi na nne kwa Darasa la Pili, aina kumi na nne (14) kwa Darasa la Tatu na aina kumi na nne (14) kwa Darasa la Nne kwa ajili ya wanafunzi wa shule za msingi katika maandishi ya Breli, yaliyokuzwa na yakimacho wanaosoma

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			mtaala ulioboreshwa wa Mwaka 2023. Jumla ya nakala 9,555,438 ya vitabu hivi vimesambazwa katika shule za msingi na zoezi la usambazaji wa vitabu linaendelea. Aidha, serikali imechapa nakala 6,887,325 za aina 27 za vitabu vya kiada na kiongozi cha mwalimu kwa ajili ya wanafunzi wa Kidato cha Pili ili kuwezesha utekelezaji wa mtaala ulioboreshwa wa Mwaka 2023. Jumla ya nakala 6,352,702 ya vitabu hivi vimesambazwa katika shule za sekondari nchini na zoezi la kusambaza vitabu linaendelea Kwasasa uwiano wa vitabu shuleni umefikia 1:1 kwa vitabu vya masomo ya Sayansi na 1:3 kwa masomo

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			mengine. Vilevile, Serikali kupitia Taasisi ya Elimu Tanzania imeanzisha matumizi ya maktaba mtandao kwa kuweka nakala laini (e-books) kwa ngazi ya elimu msingi na sekondari ili kupunguza suala la uchapaji wa nakala ngumu na uhifadhi wa Mazingira. Vitabu hivyo vinapatikana kupitia anuani ***http://ol.tie.go.tz***
12.	Ukosefu wa vifaa vya kujifunzia na kufundishia vya kisasa, unaweza kuathiri lengo kuu la elimu nje ya mfumo rasmi unaotekelezwa kupitia	Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia iandae mikakati ya kununua na kusambaza vifaa vya kisasa vya kufundishia na kujifunzia masomo yote ikiwemo ujasiriamali, stadi za maisha na	Serikali imeanza utekelezaji wa mtaala ulioboreshwa unaotokana na Sera ya Elimu na Mafunzo ya 2014 toleo la 2023. Ununuzi wa vifaa vya kujifunzia na kufundishia kwa masomo ya ujasiriamali, stadi za maisha na amali unafanyika

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
	Taasisi ya Elimu ya watu wazima kwa kushirikina na Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI.	ufanisi mbalimbali. Lengo liwe kuwajengea uwezo wa kujifunza maarifa mapya kwa namna bora	kwa kuzingatia viwango. Aidha, kuhusu vifaa vya ufundishaji wa masomo ya sayansi, mwaka 2024/25 Serikali ilitumia shilingi bilioni 11.74 kwa ajili ya kununua vifaa vya maabara katika shule za sekondari 486. Kwa mwaka 2025/26 serikali imetenga kiasi cha shilingi bilioni 10.7 kwa shule ambazo bado hazijanunuliwa vifaa vya maabara. Kupitia programu ya IPOSA, Serikali imetumia Shilingi bilioni 1.2 kujenga vituo vitatu (3) kwa ajili ya kufundisha Stashahada ya Ualimu wa Amali kwa walimu watakaohudumia programu

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			hiyo. Aidha, imetumia TShs bilioni 1,552,000,00 kujenga karakana 27 za mafunzo ya amali, pamoja na kununua vifaa vya mafunzo katika fani mbalimbali ikiwemo ushonaji na batiki, umeme, useremala, uchomeleaji, umeme wa majumbani, mekaniki, uashi, urembo na kilimo bustani kwa gharama ya takribani USD 584,677. Uwekezaji huu unalenga kuimarisha utoaji wa mafunzo ya vitendo, kuongeza ubora wa ujuzi kwa wanufaika na kuwezesha kujiajiri. Vilevile, Serikali imejenga vituo 14 vya kujifunzia pamoja na ununuzi wa kompyuta zenye thamani ya Shilingi 1,470,504,551 kila kituo kwa ajili ya

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			mafunzo ya amali, hususan katika fani ya TEHAMA. Hatua hii inalenga kuboresha mazingira ya kujifunzia kwa vitendo, kuendana na mahitaji ya dunia ya kidijitali, na kuongeza ufanisi wa ufundishaji na ujifunzaji.
13.	Motisha na maslahi bora kwa Makamu wakuu wa vyuo vikuu vya umma ni jambo muhimu kutokana na majukumu wanayotekeleza.	Serikali ichukue hatua madhubuti ya kushughulikia maslahi ya Makamu Wakuu wa Vyuo vya Umma nchini na kuhakikisha kuwa wanapata stahiki zao kulingana na vyeo vyao	Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora, Wizara ya Fedha na Vyuo Vikuu iliandaa vikao vya majadaliano na kuandaa taarifa ya maoni na mapendekezo ya kuboresha mishahara ya madaraka kwa makamu wakuu wa vyuo ambapo taarifa husika imewasilishwa Ofisi ya Rais Menejimenti

NA	SUALA	HOJA	UFAFANUZI WA HOJA
			ya Utumishi wa Umma na Utawala Bora na Wizara ya Fedha kwa hatua zaidi.
14.	Utaratibu uliopo wa *Capitation grants* wa Shilingi 1000 kwa kila mwanafunzi kwa mwaka kupitia fungu 56 TAMISEMI kwa shule za msingi na sekondari unakinzana na mgawanyo wa majukumu unaotambua wathibiti ubora kuwa chini ya Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.	Serikali ihamishe *capitation grants* ya Shilingi 1,000 kwa kila mwanafunzi wa shule ya msingi na sekondari kwa mwaka, kutoka Fungu 56 - TAMISEMI ambalo halihusiki na Uthibiti Ubora wa Shule na kupeleka Fungu 46 - Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia, ambalo linahusika na Uthibiti Ubora wa Shule.	Maoni na ushauri wa Kamati umepokelewa. Wizara inaendelea kufuatilia uhamishaji wa fedha hizo kutoka Fungu 56 – TAMISEMI kwenda Fungu 46 – Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia.